

Andrzej Szymański

Sprawozdanie z obrad XIII Colloquium Prawno – Historycznego

10 – 11 maja 2017 r., Zamek Piastów Śląskich w Brzegu

W dniach 10 i 11 maja 2017 r. w zabytkowych wnętrzach Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu odbywały się obrady XIII Colloquium Prawno – Historycznego przebiegające pod hasłem **Miasto – idea, historia, prawo. W 800 – lecie lokacji miejskiej Opola.**

Organizatorami tegorocznego spotkania historyków prawa i doktryn politycznych, romanistów oraz filozofów prawa były: Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Centrum Dokumentacji Europejskiej w Opolu, Katolickie Stowarzyszenie „Civitas Christiana” w Opolu oraz Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu. Sekretarzami naukowymi Colloquium byli: dr Ewa Kozerska, ks. dr Piotr Sadowski, dr Tomasz Scheffler, dr hab. Andrzej Szymański, prof. UO.

Dziesiątego maja, pierwszego dnia konferencji o godz. 14.00 przybyłych gości powitali dr hab. Piotr Stec, prof. UO – dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego oraz dr hab. Andrzej Szymański, prof. UO, kierownik Katedry Historii Państwa i Prawa tegoż Wydziału, a w chwilę później rozpoczęły się obrady pierwszej sesji plenarnej, której przewodniczył prof. dr hab. Adam Bosiacki z Uniwersytetu Warszawskiego. Jako pierwszy głos zabrał ks. dr Piotr Sadowski – współorganizator konferencji. Jego wystąpienie nosiło tytuł *Rywalizacja miast w starożytności rzymskiej*. Następnie głos zabrała dr Dobromiła Nowicka z Uniwersytetu Wrocławskiego, która zaprezentowała przedłożenie pt. *Kilka uwag o regulacji dotyczącej „naruszenia miru domowego” (domum vi introire) w starożytnym Rzymie*. Wskazała m.in., że „zagadnienie czynu określonego jako *vi domum introire* w prawie rzymskim zazwyczaj traktowane jest jedynie w kategoriach uzupełnienia rozważań przedstawicieli doktryny nad sullańską *lex Cornelia de iniuriis*, wprowadzającą karalność, obok wskazanego

„naruszenia miru domowego”, także dwóch rodzajów naruszeń nietykalności osobistej jednostki (*pulsare* i *verberare*)”¹.

Następny referat wygłosił dr hab. Rafał Wojciechowski, profesor Uniwersytetu Wrocławskiego. Tytuł przedłożenia: *Średniowieczna lex mercatoria jako wyraz stosunków gospodarczych w miastach zachodnioeuropejskich*.

Następnie głos zabrał dr Rafał Kania ze Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku. Zaprezentował on „[...] zarys koncepcji odbudowy miast, realizowanej w okresie konstytucyjnym przez władze Królestwa Polskiego. Tworzenie silnych ośrodków miejskich – twierdził dr Kania – stanowiło integralny element rozwoju gospodarczego kraju, dlatego było traktowane jako jeden z priorytetów państwa”². W wystąpieniu podjęto próbę rekonstrukcji polityki rządu Królestwa w oparciu o ustawodawstwo z lat 1815-1830. Pośród innych źródeł Autor uwzględnił wybrane dokumenty, a także projekty realizowanych ówczesnie działań inwestycyjnych na tym polu.

Jako kolejny wystąpił prof. dr hab. Marka Maciejewskiego z Uniwersytetu Opolskiego. Dotyczyło ono krytyki miast i mieszczańskiego sposobu życia dokonywanej przez nacjonalistycznych ideologów niemieckich.

Obrady sesji pierwszej zamknął dr hab. Jerzy Nikołajew, także profesor Uniwersytetu Opolskiego, który wygłosił referat pt. *Przywilej lokacyjny Lublina z 1317 r. Siedemset lat nadania praw miejskich*. Podsumowując wystąpienie stwierdził on: „Przywilej lokacyjny księcia Władysława Łokietka z 1317 r. to element polityki scaleniowej państwa tego władcy i chęć pozyskania przychylności mieszczan Lublina w uzyskaniu korony królewskiej. Stąd też decyzja o wyznaczeniu zasadzcy w osobie bogatego mieszczanina Macieja z Opatowca. Sam dokument lokacyjny został przygotowany został według zasad prawa magdeburskiego w kancelarii krakowskiej i wzorowany [był] na przywileju krakowskim. Uprawnienia wójta i mieszczan lubelskich określone zostały na poziomie zbliżonym do innych dokumentów lokacyjnych tego władcy [...]. Dotyczą one gruntów, dochodów z czynszów i ceł. „Zaletą” dokumentu lubelskiego jest to, że zachował się w oryginale i stanowi największą atrakcję jubileuszu Lublina”³.

¹ Karta zgłoszeniowa dr Dobrosławy Nowickiej na XIII Colloquium Prawno-Historyczne „Miasto – idea, historia, prawo. W 800 – lecie lokacji miejskiej Opola” Brzeg, Zamek Piastów Śląskich, 10 – 11 maja 2017 r., w posiadaniu autora.

² Karta zgłoszeniowa dr Rafała Kania na XIII Colloquium Prawno-Historyczne „Miasto – idea, historia, prawo. W 800 – lecie lokacji miejskiej Opola” Brzeg, Zamek Piastów Śląskich, 10 – 11 maja 2017 r., w posiadaniu autora.

³ Karta zgłoszeniowa dr hab. Jerzego Nikołajewa, prof. UO na XIII Colloquium Prawno-Historyczne „Miasto – idea, historia, prawo. W 800 – lecie lokacji miejskiej Opola” Brzeg, Zamek Piastów Śląskich, 10 – 11 maja 2017 r., w posiadaniu autora.

Przewodniczenie obradom sesji drugiej objął dr hab. Jerzy Nikołajew, prof. UO, a jako pierwszy wystąpił prof. dr hab. Grzegorz Białuński z Uniwersytetu Warmińsko – Mazurskiego prezentując referat pt. *„Dla lepszego pomysłu i szybszego rozwoju”. Lokacje miast mazurskich w Prusach Książęcych (1525 – 1701)”*. Jak mówił Profesor: „W dotychczasowej historiografii dosyć dokładnie omówiono powstawanie i funkcjonowanie miast w Prusach w okresie władztwa Zakonu Krzyżackiego, natomiast znacznie mniejsze zainteresowanie dotyczyło zagadnieniu dziejów miast w Prusach Książęcych. Miast tych co prawda nie powstało wiele, ale ciekawe były już same drogi ich powstawania: od błyskawicznej lokacji na surowym korzeniu, po długoletnie zmagania mieszkańców o obiecany przez władców przywilej”⁴.

Jako następny wystąpił dr Daniel Wojtucki z Uniwersytetu Wrocławskiego, przedstawiając wystąpienie pt. *„Procesy i egzekucje „żywych trupów” przed sądami miejskimi i wiejskimi na Śląsku w XVI – XVIII wieku”*. W referacie poruszono kwestie związane z wierzeniami dotyczącymi powracających zmarłych („żywych trupów”) na Śląsku w XVI–XVIII wieku. Podjęto także próbę odpowiedzi na pytania, w jaki sposób ówcześni mieszkańcy Śląska egzorcyzmowali własne lęki? Jaki wypracowali system ochrony przed powracającymi zmarłymi? Czy lęk przed „powrotnikami” był tak duży, a może nawet większy niż przed czarownicami, iż z czasem wykształciły się ich poszczególne kategorie, w zależności od skali szkodliwości wobec żyjących? W jaki sposób objawiała się ich szkodliwa działalność, i czy wreszcie i jak można ponownie „zabić” osobę, która już faktycznie nie żyła i jakie towarzyszyły tej swoistej „egzekucji” rytuały? Jak było zaangażowanie i pomoc władz zwierzchnich, sądów miejskich i wiejskich, czy instytucji apelacyjnych w poszczególnych ośrodkach na omawianym obszarze, w zażegnaniu problemu i jego zwalczaniu?⁵

Kolejny referat wygłosił mgr Mateusz Menzel z Uniwersytetu Wrocławskiego. Tytuł wystąpienia to *Zarys dziejów sądownictwa na ziemi grodkowskiej*. Autor przedstawił w nim działalność sądu w Grodkowie od czasów powstania miasta do lat siedemdziesiątych XX wieku.

Sesję drugą zamknął wykład dr Pawła Wiązka także reprezentującego Uniwersytet Wrocławski. W wystąpieniu pt. *„Miasta i mieszczanie w życiu politycznym Polski przedrozbiorowej wobec tendencji ogólnoeuropejskich”* Autor starał się

⁴ Karta zgłoszeniowa prof. dr hab. Grzegorza Białuńskiego na XIII Colloquium Prawno-Historyczne *„Miasto – idea, historia, prawo. W 800 – lecie lokacji miejskiej Opola”* Brzeg, Zamek Piastów Śląskich, 10 – 11 maja 2017 r., w posiadaniu autora.

⁵ Karta zgłoszeniowa dr Daniela Wojtuckiego na XIII Colloquium Prawno-Historyczne *„Miasto – idea, historia, prawo. W 800 – lecie lokacji miejskiej Opola”* Brzeg, Zamek Piastów Śląskich, 10 – 11 maja 2017 r., w posiadaniu autora.

określić zakres udziału miast i mieszczan w życiu politycznym dawnego Państwa Polskiego. Podjął także próbę odpowiedzi na pytanie o dynamikę tego zjawiska, jego formy rozwojowe a także starał się dokonać porównań urządzeń krajowych do praktyki życia publicznego innych państw i społeczeństw europejskich.

Trzecią sesję podczas pierwszego dnia konferencji, której przewodniczył dr hab. Andrzej Szymański, prof. Uniwersytetu Opolskiego, rozpoczął wykład dr Tomasz Dolaty z Uniwersytetu Wrocławskiego pt. *Wynalazczość jako czynnik rozwoju miast w Królestwie Polskim do 1867 r.* Jak wskazał referujący: „Wiek XIX to dynamiczny rozwój przemysłu, którego siłę napędową z pewnością stanowiły wynalazki. Wzrost liczby wynalazków spowodował konieczność zabezpieczenia interesów wynalazców poprzez wprowadzenie ochrony patentowej. Ochronę taką już w 1817 r. wprowadzono również w Królestwie Polskim. Odrębne ustawodawstwo Królestwa w zakresie patentów na wynalazki funkcjonowało do 1867 r., kiedy wprowadzono rosyjskie regulacje dotyczące patentów”⁶.

Kolejnym referentem był mgr Janusz Oszytko z Wydziału Archiwalnego Delegatury IPN w Opolu. Wystąpienie zatytułowane *Nazistowskie elity przedwojennego Opola i opozycja antyhitlerowska w świetle akt IPN w latach 1933 – 1945*, zawierało analizę akt dotyczących partii NSDAP, SS, SA oraz innych instytucji afiliowanych. Przeanalizowane akta pochodzą głównie z dawnego zasobu Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie.

Dr hab. Paweł Sobczyk, prof. Uniwersytetu Opolskiego omówił następnie *Konstytucyjne podstawy stołeczności Warszawy i ich znaczenie dla utworzenia Aglomeracji/Metropolii Warszawskiej*, zaś prof. zw. dr hab. Artur Mezglewski, także z Uniwersytetu Opolskiego przedstawił działalność straży gminnych w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego w miastach.

Przedostatni wykład pierwszego dnia konferencji pt. *Współczesne aspekty prawne pomocy społecznej dla osób bezdomnych na obszarach miejskich* wygłosił dr Michał Poniatowski z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, w którym określił m. in. przedmiot takiej pomocy i podmioty jej udzielające oraz przyjmujące, a także ramy prawnych tego zagadnienia.

Przedłożenie zamykające obrady tego dnia przedstawił dr hab. Piotr Steczkowski, prof. Uniwersytetu Rzeszowskiego. Nosilo ono tytuł *Wpływ średniowiecznego miasta na rozwój prawa o sakramencie pokuty* przedstawił on rozwój średniowiecznych praktyk pokutnych w kontekście powstawania i krzepnięcia ośrodków miejskich.

⁶ Karta zgłoszeniowa dr Tomasza Dolaty na XIII Colloquium Prawno-Historyczne „Miało – idea, historia, prawo. W 800 – lecie lokacji miejskiej Opola” Brzeg, Zamek Piastów Śląskich, 10 – 11 maja 2017 r., w posiadaniu autora.

Obradom sesji pierwszej drugiego dnia konferencji przewodniczył prof. dr hab. Marek Maciejewski z Uniwersytetu Opolskiego. Obrady zainauguował dr hab. Józef Koredczuk, prof. Uniwersytetu Opolskiego referatem pt. *Konrad z Opola i jego dzieło*. „Celem wystąpienia [było] przedstawienie sylwetki Konrada z Opola a także jego dzieła, pierwszego polskiego autora przekładu na język łaciński prawa magdeburskiego, które stało się w średniowieczu główną podstawą prawną lokacji i ustroju miast w Polsce, lokowanych na prawie niemieckim”⁷.

Następnie głos zabrał prof. dr hab. Bronisław Sitek z SWPS – Uniwersytetu Humanistycznospołecznego w Warszawie. Przedmiotem jego wystąpienia był *Zakres odpowiedzialności władz municypium. Współczesne refleksje*. Jak wyjaśnił referent: „Organy władzy w municypiach rzymskich (duumwirowie, edylowie, kwestorzy i dekuriusowie) sprawowali swojego urzędu *pro bono publico*. Dodatkowo ponosi[li] odpowiedzialność materialną za ewentualne szkody wyrządzone miastu swoich decyzjami”⁸. Takie rozwiązanie może być także współcześnie pewnym modelem dla rozwiązań w prawie samorządowym.

Jako następny głos zabrał prof. dr hab. Adam Bosiacki z Uniwersytetu Warszawskiego, który przedstawił referat pt. *Miasto jako instytucja prawna i społeczna w systemie samorządu terytorialnego*. Następnie wystąpiła prof. dr hab. Magdalena Sitek z Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide de Gasperi w Józefowie. Jej wystąpienie było zatytułowane *Deforyzacja miast. Rozważania o prawie człowieka do zdrowego środowiska między polityką a dobrym prawem*. Pani profesor wskazała, że: „Niekontrolowana urbanizacja miast, w szczególności polskich, oraz polityczne potrzeby powoduje niekontrolowaną utratę zielonych terenów. Lasy, również zielone tereny miast są jednym z największych dóbr naturalnych Polski. Potrzeba zatem prowadzenia rozważnej i dopowiedzianej polityki w zakresie ochrony tych zielonych zasobów, m.in. ze względu na prawo człowieka do zdrowego środowiska”⁹. Wykład zawierał analizę przepisów prawa w powiązaniu z założeniami politycznymi i ich wpływ na ochronę tych zielonych obszarów miastach europejskich, ze szczególnym uwzględnieniem Polski.

⁷ Karta zgłoszeniowa dr hab. Józefa Koredczuka na XIII Colloquium Prawno-Historyczne „*Miasto – idea, historia, prawo. W 800 – lecie lokacji miejskiej Opola*” Brzeg, Zamek Piastów Śląskich, 10 – 11 maja 2017 r., w posiadaniu autora.

⁸ Karta zgłoszeniowa prof. dr hab. Bronisława Siteka na XIII Colloquium Prawno-Historyczne „*Miasto – idea, historia, prawo. W 800 – lecie lokacji miejskiej Opola*” Brzeg, Zamek Piastów Śląskich, 10 – 11 maja 2017 r., w posiadaniu autora.

⁹ Karta zgłoszeniowa prof. dr hab. Magdaleny Sitek na XIII Colloquium Prawno-Historyczne „*Miasto – idea, historia, prawo. W 800 – lecie lokacji miejskiej Opola*” Brzeg, Zamek Piastów Śląskich, 10 – 11 maja 2017 r., w posiadaniu autora.

Jako następny wystąpił dr Said Edaich z Politechniki Opolskiej i wygłosił referat *Miasto Fez i Uniwersytet al-Qarawiyyin – wspólne przeznaczenie*, zaś sesję poranną drugiego dnia Colloquium zamknęło wystąpienie zamknęło wystąpienie dr Mateusza Szymury z Uniwersytetu Wrocławskiego, zatytułowane *Leges Quator Burgorum jako pomnik i źródło szkockiego prawa miejskiego*. Przedmiotem wystąpienia był pomnik szkockiego prawa miejskiego - *Leges Quator Burgorum* (wspólne zwyczajowe prawo miejskie miast Berwick, Edynburg, Roxburgh oraz Stirling), datowane na XIII wiek. W swoim wystąpieniu Autor przedstawił genezę tego prawa, teorie w zakresie źródeł jego powstania oraz inspiracji innymi (w szczególności angielskimi) rozwiązaniami, zakres regulacji prawnej oraz miejsce i role w szkockim systemie prawnym¹⁰.

Po krótkiej przerwie obrady ostatniej sesji (której przewodniczyła prof. dr hab. Magdalena Sitek) rozpoczął dr Artur Lis z Wydziału Zamiejscowego KUL w Stalowej Woli przedstawiając wystąpienie pt. *Problemy prawne heraldyki samorządowej*. Słuchacze zapoznani zostali z „podstawą prawną współczesnej symboliki samorządowej: herbów, weksyliów, pieczęci oraz atrybutów władzy. Przyznaniu przez ustawodawcę samorządom prawa do własnej symboliki nie towarzyszyło szczegółowe określenie zasad tworzenia, przyjmowania i stosowania w praktyce urzędowej tych symboli. Ustawodawstwo dotyczące symboliki samorządowej nie zostało dobrze opracowane, nie jest to jeden spójny pakiet ustaw, lecz stosowane regulacje prawne zostały rozrzucone po różnych ustawach, z różnych lat, z nowelizacjami i zawierają one różne nieścisłości z punktu widzenia heraldyki, weksylologii oraz archeologii prawnej”¹¹. Ukazane zostały problemy związane z definicją pojęcia „emblem”, „insygnia” i ściśle związanego z nim pojęcia „atrybuty”. Omówiono zagadnienia dotyczące opracowywania w praktyce opracowań historyczno-heraldycznych projektów herbów. Referujący wskazał, że częstym błędem jest powtarzanie w herbie gminy nie zmienionych herbów szlacheckich oraz projektowanie herbów złożonych. Istotną rolę w opiniowaniu herbów, flag oraz insygniów jednostek samorządu terytorialnego odgrywa Komisja Heraldyczna. Współczesna symbolika samorządowa, wojewódzka, powiatowa i gminna powinna wspierać się na trzech filarach: tradycji historycznej, zasadach heraldycznych i obowiązującym prawie¹².

¹⁰ Karta zgłoszeniowa dr Mateusza Szymury na XIII Colloquium Prawno-Historyczne „*Miasto – idea, historia, prawo. W 800 – lecie lokacji miejskiej Opola*” Brzeg, Zamek Piastów Śląskich, 10 – 11 maja 2017 r., w posiadaniu autora.

¹¹ Karta zgłoszeniowa dr Artura Lisa na XIII Colloquium Prawno-Historyczne „*Miasto – idea, historia, prawo. W 800 – lecie lokacji miejskiej Opola*” Brzeg, Zamek Piastów Śląskich, 10 – 11 maja 2017 r., w posiadaniu autora.

¹² Tamże.

Profesor dr hab. Tomasz Kruszewski z Uniwersytetu Wrocławskiego wygłosił referat pt. *Urzędy wójtowskie w rękach małopolskich Gryfitów w okresie średnio-wieczna. Próba charakterystyki*. Przedstawił na wybranych przykładach urzędów wójtów w miastach Małopolski, które znalazły się w rękach potężnego rodu Gryfitów, tożsamego z pomorskim rodem książęcym.

Magister Paweł Fiktus, reprezentujący tę samą uczelnię, przedłożył wystąpienie pt. *Republika drobnerowska – założenia i realizacja*, w którym opisał funkcjonowanie Wrocławia w pierwszych tygodniach po wyzwoleniu, kiedy to władzę w mieście sprawował pierwszy powojenny prezydent Bolesław Drobner (od 14 marca 1945 do 9 czerwca 1945).

Doktor Andrzej Pasek, także z Uniwersytetu Wrocławskiego, omówił *Dekret z 26 października 1945 roku o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze miasta stołecznego Warszawy w świetle orzecznictwa sądów powszechnych i administracyjnych*. W swym wystąpieniu omówienie jego cele i zasady oraz dokonał analizy wykładni zawartych w nim przepisów.

Obrady XIII Colloquium Prawno – Historycznego zamknęło wystąpienie prof. dr hab. Tadeusza J. Zielińskiego z Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie pt. *Awans naukowy w autorskich koncepcjach ustawy 2,0 o szkolnictwie wyższym*.

Po wygłoszeniu ostatniego referatu i po dyskusji wręczono – jak co roku - nagrody Peregryna z Opolą - za umiłowanie sprawiedliwości, ufundowane przez Stowarzyszenie Katolickie „Civitas Christiana” – Oddział w Opolu. W roku 2017 laureatami zostali p. Anna Myszyńska, działaczka społeczna i regionalna z Białej k. Nysy, br. Ryszard Winiarz, kierownik Schroniska im. św. Brata Alberta w Pępicach k. Brzegu oraz prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński, prawnik i teolog protestancki, były poseł na Sejm RP, założyciel i wieloletni prezes Polskiego Towarzystwa Prawa Wyznaniowego.

I tak kolejne Colloquium przeszło do historii... Należy wspomnieć, że przedstawione referaty cechował wysoki poziom merytoryczny, o czym zaświadczały w kularach praktycznie wszyscy uczestnicy. Konferencja była bardzo sprawnie zorganizowana, a niezapomnianą atmosferę współtworzyły urokliwe wnętrza Zamku Piastów Śląskich w Brzegu, w którym odbywały się obrady. Niebawem materiały z konferencji zostaną opublikowane i w ten sposób wszystkie wystąpienia staną się dostępne dla czytającej Publiczności w kraju i za granicą.

Autor

dr hab. Andrzej Szymański, prof. UO – kierownik Katedry Państwa i Prawa oraz Doktryny Polityczno-Prawnych, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Opolski.